

היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל-ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון

כרטיס כניסה ליום הכיפורים

9. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כ עמוד א
אחרים אומרים: כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא,

10. תלמוד בבלי מסכת יומא דף עב עמוד ב
אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה, זכה - נעשית לו סם חיים, לא זכה - נעשית לו סם מיתה.

11. חכמה ומוסר חלק א סימן רנד
רבי שמחה מרדכי זיסקינד (זיסל) זיו ב"ר ישראל ברידא נולד בשנת תקפ"ד (1824) בעיירה קלם שבליטא. בגיל צעיר עבר ללמוד בבית המדרש של רבי ישראל סלנטר בקובנה, והפך לתלמידו המובהק. והנה עפ"י יש לו לדעת, כי בכל הענינים יש "זכה נעשית לו סם חיים לא זכה וכו'" (יומא עב), פי' "זכה", לא כמו שסוברין העולם זכות בלי טעם, אבל מלת "זכה" נגזר ממלת "זך", פי', שכל זך בלי שמרי הרצונות והמדות, אז נעשית לו סם חיים, ו"לא זכה" היינו שאין שכלו זך אז וכו'.

עיקר העבודה היא לקדש שם שמים

12. תפארת ישראל [יכין] מסכת אבות פרק ג משנה י
אין רוח המקום נוחה הימנו. כדאמרין [יומא דפ"ו א'], ואהבת את ד"א שיהא שם שמים מתאהב על ידיך, שבזמן שאדם קורא ושונה וכו' ומשאו ומתנו באמונה, ודבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי פלוני שלמד תורה וכו', ראו כמה נאין מעשיו כמה מתקנים דרכיו, ועליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר, אבל בזמן שאדם קורא ושונה ואין משאו ומתנו באמונה וכו', ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה וכו', אשרי לאדם שלא למד תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מכוערין מעשיו, וכמה מקולקלין דרכיו, ועליו הכתוב אומר, עם ה' אלה ומארכו יצאו.

13. נתיבות עולם נתיב אהבת השם פרק ב
ודבר זה שורש אל אהבת שמו וקבלת אלקותו, היא קדושת שמו, (כי כאשר מקדש שמו) כדאיאת בפרק א' דסוטה (י', ב') אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידי יוסף שקידש שם שמים בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא.

מצווה מהתורה

14. דברים (פרשת ראה) פרק יב פסוק כח
(כח) שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת יִיטָב לְךָ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרָיִךְ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטוֹב וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: ו
הטוב - בעיני השמים: והישר - בעיני אדם:

15. רש"י הירש דברים (פרשת ואתחנן) פרק ו פסוק יח
בעשותך את "הישר" התחשב ב"טוב" הנעלה יותר. "ישר" הוא המגיע בדין, שהוא נקי מעוֹלה. "טוב" הוא כל מטרה חיובית שקידומה מתאים לרצון ה'. וזה הוא אפוא הכלל האמור כאן: אפילו הדבר מגיע לך בדין, ויותר עליו למען מטרה חיובית טובה, נעלה יותר. הלוקח ב"דינא דבר מצרא", המלוה בדין "השומא" מוותרים על זכותם שאיננה ניתנת לערעור; ויותר זה נעשה מתוך התחשבות ברווחתו של השני. בפשרה בעל הדין מקריב מזכותו למען השלום. שם אהבת אחים, כאן אהבת שלום היא ה"טוב" המשנה את אופן עשיית ה"ישר".

בין אדם לחברו נקודתי

16. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמט עמוד ב
ואמר רבי יעקב בריה דבית יעקב: כל שחבירו נענש על ידו - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. מנל! אילימא משום דכתיב ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ואמרין: מאי רוח? אמר רבי יוחנן: זה רוחו של נבות. ומאי צא? - אמר רב: צא ממחיצתו.

1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב

עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו.

2. ר"ף (על עין יעקב) יומא פרק ח - יום הכיפורים דף פז עמוד א אות פב
ר' יאשיהו ב"ר יוסף פינטו נולד בדמשק בשנת שכ"ה (1565) למשפחה ממגורשי ספרד. היה מחותנו של ר"ח ויטאל

(פב) עבירות שבין אדם לחברו וכו'. וקשיא לן מה הוסיף עוד ר"א בן עזריה לדרוש יותר מהאמור קודם... ונלע"ד שר"א בן עזריה דרש המקרא וממנו שנה לומר שהעבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר ובזמן שיש לו ג"כ עבירות שבין אדם לחברו תלויים כפרת עונותיו שבין אדם למקום עד שירצה לחברו על מה שחטא עם חברו וכיון שהוא מרצה אותו ומפייסו אז הקדוש ברוך הוא מתרצה לו לכפר לו עונותיו שחטא בינו לבין המקום ב"ה

3. ברכי יוסף אורח חיים סימן תרו ס"ק א

עד שפייסנו וכו'. יש מי שכתב דאם לא שב מעבירות שבינו לחבירו גם עבירות שבינו למקום אינו מתכפר, ואסמכיה אמתניתין. ואני אומר לא ניחא ליה למארייהו בהכי. ומיהו כתב הרב מהר"ש גארמיזאן והביאו הרב בפר"ח דבעבירות שבינו לחבירו איכא נמי חלק גבוה, וכל שלא פייס את חבירו גם חלק גבוה אשר בה לא נתכפר.

4. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ה הלכה ט - י

אינו דומה מזיק חבירו בגופו למזיק ממונו, שהמזיק ממונו חבירו כיון ששלם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו אבל חובל בחבירו אף על פי שנתן לו חמשה דברים אין מתכפר לו ואפילו הקריב כל אילי נביות אין מתכפר לו ולא נמחל עונו עד שיבקש מן הנחבל וימחול לו.

ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול לו ואין זו דרך זרע ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושניה וידע שהוא שב מחטאו וניחם על רעתו ימחול לו, וכל הממהר למחול הרי הוא משובח ורוח חכמים נוחה הימנו.

כשהבין אדם לחברו פגום גם הבין אדם למקום פגום

5. משנה מסכת אבות פרק ג משנה י

הוא היה אומר (ר' חנינא בן דוסא) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו (כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה): וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו.

6. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

מרגלא בפומיה דאביי: לעולם יהא אדם ערום ביראה (להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו), מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהא מקובל על הבריות.

7. ספר אורחות צדיקים שער הגאווה

אבל הענין הזה הוא כמו שאמר הכתוב (משלי טז ז): "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ושלום אתו". וכך פירוש הענין: אם האדם לא יתהלל לפני בני אדם ולא ישתדל למצוא חן בעיניהם בעשותו מעשיו הטובים, ואף על פי כן אלהים אותו - זוהי ראלה גדולה שהקדוש ברוך הוא אוהב אותו, וזרע לו אהבה בלבבות בני אדם, ושם לו שם טוב על לשונם. ואמת היא, שיש כמה בני אדם הנאהבים לבריות והקדוש ברוך הוא שונאם כשאינם מקיימים את המצוות, כי אין הקדוש ברוך הוא אוהב אלא לומדי תורה ומקיימים אותה.

הסדר הנכון הוא מלמטה למעלה

8. ספר החינוך פרשת יתרו מצוה לג

משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת

25. אור ישראל איגרת כח
רבי ישראל ב"ר זאב וולף ליפקין מסלנט (סלנטר) נולד בשנת תק"ע (1810) בליטא
למשפחה של תלמידי חכמים.

ולכאורה יפלא מאוד. הלא המדה הזאת של מעביר על מדותיו בלבד,
תספיק להגדיל מעלת ר' עקיבא על ר' אליעזר. כי ידוע כמה גדול כח
המדה הזאת. אמנם מה שאמרה הבת קול. כי לכך לא נענה ר"א.
ור"ע נענה וירדו גשמים. מפני שזה מעביר על מדותיו. וזה אינו מעביר
על מדותיו. הענין הוא כי הנה ידוע דרכי הנהגת הקדוש ברוך הוא עם
בריותיו. להתנהג עמהם מדה כנגד מדה. וכמאמרם ז"ל שבת דף
קנ"א כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. וכן כל המעביר
על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ולזאת להתפלל על צרת הציבור.
ולבקש רחמים מלפניו ית"ש לעבור על פשעם ולענות להם בעת
צרתם. מסוגל לזה מי שהוא בעצמו מעביר על מדותיו. יתקבל תפילתו
לרצון מדה כנגד מדה כנ"ל: ולזאת כאשר התפללו על הגשמים. הנה
ר' עקיבא שמדתו היה בדרך הלל להיות מעביר על מדותיו. ע"כ נענה
מן השמים מדה כנגד מדה. אכן ר' אליעזר שמדתו היה בדרך שמאי
ולא היה מעביר על מדותיו. אם אמנם כי יקבל שכר הרבה גם על זה
מה שהוא עושה רצון ה' ית"ש לפי שיטתו. אולם כאשר סוף סוף לפי
שיטתו לא היה מעביר על מדותיו. ע"כ אין זה מדה כנגד מדה לעבור
על פשעי ציבור ולכך לא נענה. וזה שאמרה הב"ק לא מפני שזה גדול
מזה. אלא שזה מעביר על מדותיו כו' לכך נענה מדה כנגד מדה

26. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פאה פרק א משנה א

כל המצות נחלקות חלוקה ראשונה לשנים, חלק במצות המיוחדות
לאדם בעצמו בינו ובין ה' כגון הציצית והתפלים והשבת ועבודה זרה,
וחלק במצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה כגון
האזהרה על הגניבה, והאונאה, והשנאה, והנטירה, והצווי לאהוב זה
את זה, ושלא נרמה זה את זה, ושלא יעמוד אחד ממנו על נזק השני,
ולכבד ההורים והחכמים שהם אבות הכל, אם קיים האדם המצות
המיוחדות לו בעצמו במה שבינו לבין בוראו יש לו על זה שכר יגמלוהו
ה' על כך לעולם הבא כמו שנבאר בפרק חלק. ואם קיים האדם
המצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה יש לו על זה שכר
לעולם הבא על קיימו המצוה, וישיג תועלת בעולם הזה להתנהגותו
התנהגות טובה עם בני אדם, לפי שאם הלך בדרך זו והלך זולתו בה
יהנה גם הוא מאותה תועלת.

דרך ההתמודדות

27. ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רלח

שלא לשנוא שנאת הלב אחד מישראל, שנאמר [ויקרא י"ט, י"ז] לא
תשנא את אחיך בלבבך. ולשון ספרא, לא אמרתי אלא שנהא שהיא
בלב. וכמו כן בערכין [ט"ז ע"ב] בשנאה שבלב הכתוב מדבר. אבל
כשיראה לו שנאה וידוע שהוא שונאו אינו עובר על זה הלאו, אמנם
הוא עובר על לא תקום ולא תטור

28. ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רמא

משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד
רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש
אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצטו או
יכאבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך,
ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא
המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום [שמואל ב' ט"ז, י"א] הניחו לו
ויקלל כי אמר לו השם יתברך, תלה הענין בחטאו ולא בשמעו בן גרא.
ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשביט ריב ולהעביר המשטמות מלב
בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם.

לצער לשם שמים

29. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

א"ר לוי: שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו.... פנינה, דכתיב: וכעסתה
צרתה גם כעס בעבור הרעימה.

30. חברותא - הערות בבא בתרא דף טז עמוד א הערה 21)

(21). ואף על פי כן נענשה פנינה שמתו כל בניה, כמו שכתוב 'ורבת
בנים אומללה'. וקשה, הלא כוונתה הייתה לשם שמים ולמה נענשה.
וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ [שיחות מוסר כ"ד ל"א] דכך ברא
הקדוש ברוך הוא בטבע הבריאה שהפוגע בחבירו נענש, והכוונה
הטובה בזה לא יכולה לשנות מאומה, והרי זה כאדם שמכניס ידו
לאש, דוודאי לא יועיל לו כוונה טובה בזה.

17. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יז עמוד א

[אמר רבא]:+ כל המעביר על מדותיו (שאינו מדקדק למדוד מדה למצערין
אותו, ומניח מדותיו והולך לו) מעבירין לו על כל פשעיו (אין מדת הדין מדקדקת
אחריו, אלא מנחתך והולכת). , שנאמר נשא עון ועבר על פשע, למי נושא
עון - למי שעובר על פשע.

18. רמ"א אורח חיים הלכות יום הכיפורים סימן תרו סעיף א
הגה: והמוחל לא יהיה אכזרי מלמחול (מהרי"ל)

19. משנה ברורה סימן תרו ס"ק ח

(ח) לא יהא אכזרי מלמחול - דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על
כל פשעיו ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו:

20. חפץ חיים - שמירת הלשון חלק א שער התבונה פרק ו

וביותר מזה, אם אירע לו שהתנהג עמו חבירו באיזה דבר שלא כהוגן,
אף על - פי - כן צריך להזהר שלא לנקום ממנו ולנטור את השנאה
עליו, אלא צריך שימחה הדבר מלבו, ולהטיב עמו בכל הענינים כמו
לשאר איש הישראלי, וכאלו לא היה ביניהם שום שנאה, ככתוב לא
תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך. ולך נא ראה בזוהר
הקדוש פרשת מקץ גודל מעלת האיש שמשלם טובה תחת רעה וז"ל:
תא חזי יוסף לא די דאיהו לא שלים בישא לאחוי, אלא דעבד עמהון
טיבו וקשוט, וכך אורחיהון דזכאי תדיר, בגין דא קב"ה חיים עלייהו
תדיר בעלמא דין ובעלמא דאתי, ומביא שם מעשה באריכות בבר נש
אחד שנצול ממיתה בדרך נס עבור מדה הקדושה הזו.

21. התועדות ר' שבתאי סלביטצקי

אחד הקושיים הגדולים בהעברה על המידות, הוא התפיסה מוטעית
לפיה אם אנו מרכינים ראש ומתנצלים בשעה שהשני הוא בעצם
האשם, ובוחרים להתעלם מהעוול שהזולת גרם לנו, אנו הופכים
להיות החלשים בסיפור וידו של עושה העוול היא על העליונה.
חתונתם של הקב"ה ועם ישראל היתה כידוע במתן תורה, אשר נקרא
"יום חתונתו". לקראת החתונה היה צורך שהקב"ה ירד ויתקרב אל
ישראל ושישראל יעלו אל הקב"ה ויתרוממו ממדרגתם ... מי עשה
את הצעד הראשון? הקב"ה! תחילה העליונים ירדו וכמו שכתוב "ירד
ה' על הר סיני ... דווקא העליון הוא אשר מסוגל לעשות את הצעד
הראשון ולהתקרב אל האחר.....

22. פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כד - שובה

++רעה שאלו לבבואה החוטא מהו עונשו, אמרה להם הנפש
החוטאת היא תמות שאלו לתורה חוטא מהו עונשו, אמרה להם יביא
אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו, א' להם יעשה
תשובה ויתכפר לו, הדא היא דכת' טוב וישר י"ו וגו'

23. ליקוטי מוהר"ן תורה קיי

(אבות פרק ג) ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו. כי שמעתין
בשם הבעש"ט, כי קודם כל גזר דין שבעולם חס ושלוה, מאספין כל
העולם אם מסכימין להדין ההוא. ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו
הדין חס ושלוה, שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין חס
ושלוה. והענין, כי בוודאי אם ישאל לו בפירוש על עצמו, בוודאי יכחיש
ויאמר שאין הדין כן. אך מטעין אותו, ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא
פוסק הדין, ואזי נגמר הדין. וכענין שמצינו בדוד המע"ה בבוא אליו
נתן הנביא וכו', וסיפר לו מעשה האורח (שמואל ב' י"ב) ענה ואמר חי
ה' וכו' ואת הכבשה וכו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו. וזהו
ונפרעין מן האדם מדעתו, כלומר ששואלין דעתו. ואעפ"כ הוא שלא
מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו:

בדרך שאדם הולך בה מולכים אותו

24. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כה עמוד ב

שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע
ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו
מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הוו
מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה
מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.